

GEOGRAFSKA TEKMOVANJA KOT OBLIKA VZGOJNO- IZOBAŽEVALNEGA PROCESA

Mag. Dušan Rojko*

Povzetek

Prispevek predstavlja nekatere ključne ugotovitve magistrskega dela Geografska tekmovanja kot oblika vzgojno-izobraževalnega procesa, v katerem so raziskane smernice geografskega izobraževanja v svetu, časovni pregled območnih in državnih tekmovanj v Sloveniji, analiza nalog geografskih tekmovanj v Sloveniji in primerjava geografskih tekmovanj v Sloveniji z geografskimi tekmovanji v tujini, stališča slovenskih učencev, dijakov in profesorjev o geografskih tekmovanjih in predlogi drugačnega modela geografskega tekmovanja.

Ključne besede: geografija, izobraževanje, šolska tekmovanja, pedagoški eksperiment

Abstract

The present master thesis deals with the theme of geographical competitions as a form of educational process and is divided into two parts, theoretical and empirical. The content consists of geographical education guidelines worldwide, Slovenian local and national geographical competitions, and the comparison between the Slovenian geographical and the competitions organized in other countries, as well as with the results of the survey conducted among pupils, students and teachers, concerning their ideas about geographical competitions and possible changes.

Key words: geography, education, school competitions and pedagogical experiment

Vsebina raziskave

V magistrski nalogi smo proučili potek geografskih tekmovanj v Sloveniji z vidika njihovega vpliva na popularizacijo geografije med mladimi, analizirali učno vsebino in zastopanost učnih metod ter oblik dela pri reševanju geografskih nalog na geografskih tekmovanjih, ugotovili razmerje med tematskimi in regionalnimi nalogami, analizirali značilnosti dosedanjih geografskih tekmovanj – prednosti in pomanjkljivosti (vsebinske, organizacijske) ter analizirali prevladujoče tipe nalog na podlagi tehnike reševanja in nivoja učne zahtevnosti. Evalvirali smo tudi organizacijski vidik dosedanjih geografskih šolskih tekmovanj: čas in kraj izvedbe, čas trajanja posamezne naloge, vlogo mentorjev, financiranje tekmovanj, povezanost nalog z vsebino učnega načrta, načini priprav na tekmovanje in oblike preverjanja rezultatov.

* Mag. Dušan Rojko, profesor geografije na III. gimnaziji Maribor
dusan.rojko@guest.arnes.si

Na podlagi ugotovitev smo v zaključnem, sintetičnem poglavju strnili nekatere predloge, ki bi lahko bili vodilo, da bi tekmovanje še bolje predstavljalo geografijo kot zanimiv in raziskovalni šolski predmet.

Predlogi za izboljšanje geografskih šolskih tekmovanj

Ključne ugotovitve raziskovalnih ciljev na teoretičnem nivoju

Namen in cilji magistrske naloge so bili razdeljeni na raziskovalne cilje teoretičnega in empiričnega nivoja.

Izdelali smo časovno, prostorsko in vsebinsko analizo geografskih šolskih tekmovanj v Sloveniji od šolskega leta 1999/2000 do šolskega leta 2008/2009.

Predlagamo, da pri testnih nalogah še naprej prevladujejo naloge objektivnega tipa, da niso več različno točkovane, da se zviša nivo učne zahtevnosti in da se podaljša čas pisanja testa z 10 minut na 15 ali 20 minut. V šolskem letu 2008/2009 so učenci in dijaki pisali test 30 minut. Veljalo bi razmisliti tudi o skupinskem pisanju testa.

Pri vsebini terenskih nalog predlagamo večjo uravnoteženost med fizično-geografskimi in družbenogeografskimi nalogami.

Na osnovi tehnike reševanja nalog so prevladovali naloge merjenja, ugotavljanja in utemeljevanja. Pri kriteriju tehnike reševanja nalog predlagamo večjo zastopanost nalog, v katerih je potrebno opisovanje, razlaganje, primerjanje in vrednotenje.

Pri kriteriju nivoja zahtevnosti predlagamo večji delež nalog višje taksonomske stopnje, kot so analiza, sinteza in predvsem vrednotenje.

Predlagamo tudi več nalog, v katerih bo v ospredju kompleksno geografsko mišljenje, vzročno - posledična povezava in smiselno reševanje problemov. To predlagamo zato, ker pri dosedanjih tekmovanjih opažamo manjše število nalog, ki spodbujajo kompleksno geografsko mišljenje, vzročno-posledične povezave in reševanje problemov. Menimo, da je potrebno učence in dijake pripravljati na reševanje tovrstnih nalog, saj ravno takšne cilje predpisujejo in priporočajo novi učni načrt za geografijo in sodobne smernice geografskega izobraževanja.

Primerjava slovenskega geografskega tekmovanja z izbranimi geografskimi tekmovanji v tujini po kriteriju strukture tekmovanja pokaže, da so tekmovanja v tujini sestavljena bolj raznoliko, vsaj iz treh delov. V Sloveniji za zdaj poznamo pisni del (test) in praktični del (terensko delo). Predlagamo, da so tudi slovenska geografska tekmovanja po strukturi tekmovanja sestavljena iz treh delov (geografskega testa, geografskega eseja in terenskega dela).

Po kriteriju načina testiranja nalog ugotovimo, da imajo vsa izbrana tekmovanja v tujini vključene naloge objektivnega tipa in esejske (Poljska, Nizozemska) ali problemske naloge (Hrvaška). V Sloveniji imamo na tekmovanjih pisne naloge objektivnega tipa (test) in naloge praktičnega dela, kjer so tudi prisotne naloge objektivnega tipa. V Sloveniji prevladujejo po

kriteriju načina testiranja nalog naloge izbiranja (test in terensko delo), malo je nalog odprtih odgovorov (terensko delo) in nalog kratkih odgovorov (test). Predlagamo, da po načinu testiranja nalog na geografskih šolskih tekmovanjih uvedemo esejske ali problemske naloge.

Po kriteriju tehnike reševanja nalog so v izbranih državah na geografskih tekmovanjih v ospredju naloge izbiranja (vse tri države) ter naloge kratkih odgovorov (Poljska, Nizozemska) in naloge odprtih odgovorov (Nizozemska, Hrvaška). Predlagamo, da po kriteriju tehnike reševanja nalog na geografskih šolskih tekmovanjih v Sloveniji uvedemo več nalog odprtih odgovorov.

Za prihodnja geografska tekmovanja v Sloveniji bi uvedba teh predlogov prinesla večjo kvaliteto z vidika pestrejšje strukture tekmovanja, z reševanjem problemskih nalog pa tudi spodbujala kompleksno geografsko mišljenje (vzroki, posledice, problemi, rešitve).

S primerjavo slovenskih geografskih tekmovanj in geografskih olimpijad po kriteriju strukture tekmovanja ugotovimo, da so geografske olimpijade večinoma sestavljene iz treh delov oz. disciplin. Najpogosteje so to test, terensko delo in kviz. Slovenska geografska tekmovanja so sestavljena iz dveh delov: test in terensko delo.

Pri primerjavi slovenskih geografskih tekmovanj z geografskimi olimpijadami po kriteriju tipa naloge na podlagi načina testiranja ugotovimo, da so na geografskih olimpijadah, podobno kot na geografskih tekmovanjih v Sloveniji, prevladovale naloge objektivnega tipa. Na olimpijadi v Durbanu so prevladovale naloge esejskega tipa.

Pri primerjavi slovenskih geografskih tekmovanj z geografskimi olimpijadami po kriteriju tipa naloge na podlagi tehnike reševanja naloge ugotovimo, da se na geografskih olimpijadah pojavljajo naloge izbiranja (pri testih), naloge kratkih odgovorov (pri kvizu in testu) in naloge odprtih odgovorov (predvsem pri terenskem delu, pa tudi pri kvizu in delu s karto). Pri slovenskih geografskih tekmovanjih prevladujejo naloge izbirnega tipa (pri testu) in naloge odprtih odgovorov (pri terenskem delu).

Pri primerjavi slovenskih geografskih tekmovanj z geografskimi olimpijadami po kriteriju taksonomskih stopenj po Bloomu ugotovimo, da za razliko od slovenskih geografskih tekmovanj na geografskih olimpijadah prevladujejo taksonomske stopnje višjega zahtevnostnega nivoja (analiza, sinteza, vrednotenje).

Razlika je tudi v dolžini trajanja tekmovanja. Slovenska šolska, območna in državna tekmovanja so zaključena v enem dnevu, geografske olimpijade pa trajajo od štiri do šest dni.

Predlagamo, da bi v Sloveniji razmišljali o podobnem konceptu strukture tekmovanja (trije deli), o dvigu zahtevnostnih stopenj in daljšem trajanju tekmovanja. Državno tekmovanje naj bi trajalo dva dni, sestavljeno bi bilo iz testa, eseja ali kviza in terenskega dela, vsebovalo naj bi vprašanja višjega zahtevnostnega nivoja.

Velika podobnost med geografskimi tekmovanji v Slovenji in med tekmovanji na geografskih olimpijadah je v tem, kdo ocenjuje, saj na vseh tekmovanjih to delo opravljajo mentorji. Podobnosti najdemo pri tipu naloge glede na način testiranja, saj predvsem pri testih na obeh tekmovanjih prevladujejo naloge objektivnega tipa. Podobnosti najdemo tudi pri tipu naloge glede na tehniko reševanja naloge, saj na obeh tekmovanjih prevladujejo naloge izbiranja pri testih in naloge odprtih odgovorov pri terenskem delu. Razlike med obema tekmovanjema so predvsem pri strukturi tekmovanja, taksonomskih stopnjah zahtevnostnega nivoja in v dolžini trajanja tekmovanja.

Ključne ugotovitve raziskovalnih ciljev na empiričnem nivoju

Z anketnim vprašalnikom smo opravili raziskavo stališč anketiranih mentorjev osnovnih in srednjih šol, anketiranih učencev in anketiranih dijakov. Spraševali smo o geografskih modelih v Sloveniji in tujini, o geografskih tekmovanjih v Sloveniji in o stališčih anketirancev do novih idej glede geografskih tekmovanj v prihodnosti. Na podlagi analize odgovorov anketiranih skupin z geografskih šolskih tekmovanj je glede prihodnjega razvoja geografskih šolskih tekmovanj mogoče predlagati:

1. Organizacija tekmovanja:

- geografsko tekmovanje naj bo sestavljeno iz treh delov,
- ekipno pisanje testa,
- ustanovitev nacionalne komisije za geografska tekmovanja,
- dosedanja izvedba tekmovanj na treh nivojih naj ostane (šolsko, pokrajinsko in državno tekmovanje),
- šole naj izvedejo šolsko tekmovanje na svoj način,
- vse anketirane skupine, razen anketiranih učencev, so bile proti predlogu, da bi bile vse lokacije geografskih tekmovanj znane na začetku šolskega leta,
- lokacija geografskega tekmovanja bi morala biti nevtralna,
- vsem anketirancem se zdi organizatorji geografskih tekmovanj preobremenjeni,
- podpirajo poimenovanje geografskega tekmovanja po znanem geografu, uvedbo različnih oblik motivacije za mentorje in tekmovalce, nagradno ekskurzijo za zmagovalce, okrepljeno sodelovanje z mediji in to, da bi gospodarske družbe postale sponzorji geografskega tekmovanja.

2. Vsebina tekmovanja:

- uvedba kviza,
- večji poudarek terenskemu delu,
- različna mnenja anketirancev o uvedbi večjega števila fizičnogeografskih nalog,
- različna mnenja anketirancev glede povezanosti nalog na geografskih tekmovanjih z vsebino učnega načrta,
- 82-odstotna podpora anketiranih skupin za uvedbo več regionalnih nalog na geografskih tekmovanjih, ki bi se nanašale na prizorišče tekmovanja in bi bile bolj problemsko in ustvarjalno zasnovane, da bi učenci in dijaki iskali rešitve za ugotovljene probleme.

3. Čas trajanja tekmovanja:

- daljše trajanje tekmovanja,
- deljena mnenja anketirancev glede časovne (jeseni ali spomladi) izvedbe tekmovanja,

- vse anketirane skupine so podprle časovno omejitev testa in terenskega dela,
- 60 odstotkov anketirancev je menilo, da bi morala državna tekmovanja trajati več kot en dan in da bi morala biti sestavljena iz treh delov.

4. Nivo zahtevnosti nalog:

- višja zahtevnost nalog, saj so na dosedanjih geografskih tekmovanjih prevladovale naloge nižje taksonomske stopnje.

5. Ocenjevanje in nadzor tekmovanja:

- deljena mnenja anketirancev glede neodvisnih in zunanjih ocenjevalcev in nadzornikov,
- zgolj slaba četrtnina anketiranih udeležencev geografskih tekmovanj je menila, da je delo mentorjev ovrednoteno neustrezno.

6. Financiranje tekmovanja

Vsi anketiranci so soglašali o predlogih za pomoč Zavodu RS za šolstvo pri organizaciji in izvedbi tekmovanja. Predlagali so ustanovitev nacionalne komisije za geografska tekmovanja, iskanje sponzorjev in večjo finančno pomoč Ministrstva za šolstvo in šport.

Predlog drugačnega modela tekmovanja

Izdelali smo model novega geografskega tekmovanja, ki je bil preizkušen v pedagoškem eksperimentu na vzorcu treh ekip III. gimnazije Maribor. Predlagamo za prihodnja geografska tekmovanja v Sloveniji: dijaki naj se poleg testa in terenskega dela preizkusijo še v pisanju geografskega eseja, prevladujejo naj regionalno usmerjene naloge pred občegeografskimi nalogami, naloge na geografskih tekmovanjih naj obravnavajo aktualne geografske teme o spreminjanju pokrajine in prostora, naloge naj se nanašajo na lokalno okolje in naj bodo problemsko zastavljene, na geografskih tekmovanjih naj se poveča delež nalog višjega taksonomskega nivoja zahtevnosti (sinteza, vrednotenje), ki so povezane s problemskim učenjem in kritičnim geografskim mišljenjem.

Preglednica 1 : Predlog novega modela geografskih tekmovanj

Številka preizkusa	1	2	3
Oblika izvajanja	Test	Geografski esej	Terensko delo
Vrsta preizkusa	Posamično	Posamično	Skupinsko
Čas reševanja	30 minut	30 minut	120 minut
Delež pri oceni	30 %	30 %	40 %
Vsebina preizkusa	Test iz obče geografije – tematski sklop Podnebje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podnebne spremembe – greh človeštva ali običajen naravni cikelus? 2. Energetska prihodnost planeta – fosilna goriva ali alternativni energijski viri? 3. Naravne katastrofe in vpliv človeka na njih 	10 geografskih raziskovalnih polj: <ol style="list-style-type: none"> 1. Orientacija in merjenje razdalj 2. Relief in raba tal 3. Podnebje v Mestnem parku 4. Kartiranje ulice 5. Promet 6. Trajnostni razvoj 7. Fotografski album o ekoloških konfliktih v naselju 8. Univerzijada 2011 9. Podnebje v mestu 10. Turizem

Fotografija št. 1: Pisanje geografskega testa

(foto: D. Rojko, oktober 2008)

Fotografija št. 2: Delo na terenu

(foto: D. Rojko, oktober 2008)

Fotografija št. 3: Pisanje geografskega eseja

(foto: D. Rojko, oktober 2008)

Literatura in viri

1. Bilteni geografskih tekmovanj. Zavod republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
2. Brinovec, S. (2004) – Kako poučevati geografijo. Didaktika pouka. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.
3. Gradiva za natjecanje iz geografije učenica i učenika osnovnih i srednjih škola (2006/2007). Ministarstvo znanosti, obrazovanja in športa, Agencija za odgoj i obrazovanje i Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

4. IGU 2002 Schools Geography Competition: Field Observation and Skills, General Geographical Knowledge Quiz, Problem Solving Activity and Planning for Development in rural areas.
5. International Geography Competition (2003): Working without map, Working with the map.
6. 7th International Geographical Olympiad (2008): Marking Scheme, Questions, Sources.
7. Kolenc-Kolnik, K. (2000): Terenske in laboratorijske vaje ter ekskurzija na maturi. Geografija v šoli. 1. Letnik IX, št. 1.
8. Kolenc-Kolnik, K. (2005): Učenje za odgovorno prihodnost: primer učenja za kompetentno ravnanje s prostorom. Didactica Slovenica, Pedagoška obzorja, št. 3–4. Novo mesto, 58–67.
9. Zavod RS za šolstvo (2003): Pravilnik za tekmovanje iz znanja geografije.
10. Schallhorn, E. (2004): Erdkunde Didaktik, Praxishandbuch für Sekundarstufe I und II. Scriptor – Geographieunterricht international: USA, England, Japan. Cornelsen.
11. Veljavni učni načrti za osnovno in srednje izobraževanje ter informacije o tekmovanju:
12. http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Geografija (25. 4. 2009)
13. http://www.zrss.si/pdf/GEO_UN_GEOGRAFIJA_gimn.pdf (25. 4. 2009)
14. <http://www.zrss.si> (25. 2. 2009)